

ALÂEDDİN EFENDİ

(bk. İBN ÂBİDİNZÂDE).

ALÂEDDİN ERETNA

(bk. ERETNA, Alâeddin).

ALÂEDDİN HALACİ

(ö. 715/1316)

**Delhi sultanı
(1296-1316).**

Halacî hânedanına mensup olup genellikle Batı kaynaklarında Halcî ve Hılcî şeklinde kaydedilmesi, halaç kelimesinin Hindistan'daki yanlış telaffuzundan ileri gelmektedir. Amcası ve kayınpederi Celâleddin Firûz Şah zamanında Kara valisi iken, 1296'da hükümdardan izin almadan Dekken Krallığı'nın Devagiri (Divgîr; bugünkü Devletâbâd) şehrine başarılı bir sefer düzenleyerek büyük servet elde etti. Bu sefer, muhteris bir kişiliğe sahip Alâeddin Halacî'ye büyük bir şöhret kazandırdığı gibi elde ettiği servet de hükümdar olmasını sağladı. 29 Temmuz 1296'da, kazandığı başarıdan dolayı kendisini tebriğe gelen amcası Celâleddin Firûz Şah'ı öldürttü. Onun yerine tahta çıkarılan veliaht Rükneddin İbrâhîm'i de büyük paralar harcayarak bertaraf etti. 21 Aralık 1296'da Delhi'ye gelerek hükümdar oldu. Kardeşi Elmas Bey'i Uluğ Han unvanıyla ordu kumandanı tayin ederek iç isyanları bastırdı. İstilâcı Moğollar'ı birçok defa mağlûp etti ve onların bir tehdit unsuru olmalarına engel oldu. Moğol tehlikesinin ortadan kaldırılmasından sonra Hint fütuhatına girişerek 1299'dan 1305'e kadar, Gucerât-Nehrivâle başta olmak üzere bütün Kuzey Hindistan'ı ele geçirdi. 1312 sonlarında kuzeyde Mülta, Lahor ve Delhi'den güneyde Dvârsamudra'ya, doğuda Lahnanti ve Sonargaon'dan batıda Tatta ve Gucerât'a kadar bütün Kuzey ve Orta Hindistan Delhi Sultanlığı'na bağlandı. Hatta bir ara Himalayalar'dan geçerek Çin'i bile fethetmeye niyet etti. Ancak kurmuş olduğu imparatorluk, onun 6 Şevval 715'te (3 Ocak 1316) ölümüyle gücünü kaybetti ve kısa bir süre sonra da parçalandı.

Alâeddin Halacî, tahsil görmediği halde kuvvetli şahsiyeti sayesinde iyi bir idareci ve devlet adamı oldu. Onun döneminde ülkede ticaret, sanayi ve ziraat hayli

gelişmiş, saraylar, sarnıçlar, kaleler, camiler, türbeler, hamamlar ve medreseler birbiri ardınca yükselmiş, Delhi bir ilim ve kültür merkezi haline gelmiştir. Bilhassa Hasan-ı Dihlevî ve Hüsrev-i Dihlevî onun teveccühünü kazanmışlardır. Hüsrev-i Dihlevî onun saltanat dönemine ait birçok eser kaleme alarak kendisine takdim etmiştir. Alâeddin Halacî muhteris bir hükümdar olmasına rağmen ülkenin her yanında, gerek müslüman gerekse gayri müslim bütün halka adaletle hükmetmiş, suistimali görülenleri şiddetle cezalandırmıştır. Bununla beraber kazandığı zaferlerden gurura kapılarak İskender-i Sâni lakabını almakla kalmamış, yeni bir din kurmak hevesine de kapılmıştır. Ancak yakınları tarafından bu düşüncesinden vazgeçirilen Alâeddin Halacî hayatının son devrelerinde, Hint müslümanları arasında nüfuz sahibi Şeyh Nizâmeddin Evliyâ ile Rükneddin'e büyük hürmet göstermiş ve bilhassa Şeyh Nizâmeddin'e itimat etmiştir. Kutb Menâr'ın yerini alacak bir kule inşasına başlamışsa da bunu tamamlamaya ömrü yetmemiştir. Muhtemelen oğlu tarafından yaptırılan türbesi ise bugün eski Delhi'de çok bakımsız bir durumdadır.

BİBLİYOGRAFYA :

N. Wright, *The Coinage and Metrology of the Sultans of Dehli*, New Delhi 1974, s. 88-95, 105-107; J. T. Wheeler, *India under the Muslim Rule*, Delhi 1975, I, 51-66; M. T. Titus, *Indian Islam*, New Delhi 1979, s. 6, 12, 23, 27, 67, 151; S. C. Raychoudhory, *History of Muslim India*, Delhi 1986, s. 95-121; M. Fuad Köprülü, "Alâeddin Halacî", *İA*, I, 279-281; a.mlf., "Firûz Şah Halacî", *İA*, IV, 660-666; T. W. Haig, "Halacî", *İA*, V/1, s. 108-109; P. Hardy, "Dihli Sultanate", *El²* (İng.), II, 268-269; N. H. Zaidi, "Alâ²-al-Dîn Kaljî", *Elr.*, I, 779.

YUSUF HALAÇOĞLU

ALÂEDDİN KEYKUBAD

(bk. KEYKUBAD).

ALÂEDDİN KÖŞKÜ**Konya'da Selçuklu sultanlarının sarayının kalıntısı.**

Bu köşk öteden beri Sultan Alâeddin'in adıyla tanınmakta ise de Kâtip Çelebi, Konya'da Kılıcarşan'ın yaptırdığı bir köşk bulunduğunu bildirmiş, 1907'de Konya kitâbelerini yayımlayan J. H. Löytved de burada pencere etrafındaki çini kitâbede Kılıcarşan'ın adının okunduğunu be-

lirtmiş ve bunun ancak IV. Kılıcarşan (1249-1266) olabileceğini iddia etmiştir. Sonraları Max van Berchem ise yazıdaki "izzü'd-dünyâ ve'd-dîn" ifadesine dayanarak bâninin II. Kılıcarşan (1155-1192) olması gerektiğini ileri sürmüştür (bk. Sarre, *Der Kiosk von Konia*, s. 37). Buradaki çinilerin teknik özelliklerini göz önünde tutan F. Sarre gibi Abdülkadir Erdoğan, Mehmet Önder ve Oktay Aslanpa da bânisinin II. Kılıcarşan olması gerektiği görüşünü benimsemişlerdir. 1648'de Konya'ya gelen Evliya Çelebi, İzzeddin Kılıcarşan'ın 569'da (1173-74) Konya Kalesi'ni yaptırdığını ve bu arada Eyvân-ı Kısra'yı andıran kemerli büyük bir köşk ve divanhane inşa ettirdiğini bildirmektedir. Ancak yine Evliya Çelebi'nin ifadesine göre, zelzeleden yıkılan bu köşkü Alâeddin Keykubad tamir ettirmiş ve böylece buraya Sultan Alâeddin'in adı verilmiştir. Selçuklular'dan sonra Karamanoğulları tarafından da kullanılan köşk, XVII. yüzyıla kadar Osmanlı beylerbeyilerine ikametgâh olmuş, fakat bu yüzyıl içinde terk edilmiştir. Çevresinde bulunan sarayın taşlarının alınmaması için 1083'te (1672-73) bir ferman çıkmıştır. Ch. Texier, XIX. yüzyıl başlarında da köşkün harap halde olduğunu yazmaktadır. Birçok süsleme unsurları ile yüzyılın başlarında hâlâ ayakta duran bu çok değerli Türk sanat ve tarih anıtı, ne yazık ki bakımsızlıktan kısmen çökmüş, sonra da 1905-1908 yılları arasında, yapılan itirazlara rağmen, Konya Valisi Cevad Bey'in emri ile yıktırılmıştır.

Alâeddin Köşkü, Konya'nın ortasında yükselen ve Alâeddin tepesi denilen hö-

Alâeddin Köşkü'nün kalıntıları - Konya

